

O DELU ARHIVOV IN ZBOROVANJIH

Znanstveni simpozij Ptuj v stoletju izdaje drugega mestnega statuta. Zgodovinski arhiv na Ptuju, 25. oktober 2013

Zgodovinski arhiv na Ptuju si že vse od svojega nastanka prizadeva ob opravljanju osnovne arhivske dejavnosti sodelovati tudi z znanstveno in strokovno srenjo ter lokalno skupnostjo, da bi izboljšali raven kulture v mestu na tisto, ki mu sodeč po zgodovini in ohranjenosti starega mestnega jedra ter ne nazadnje tudi zavidanja vredni veduti vsekakor pripada. Razloga za tovrstno sodelovanje v preteklem letu ni bilo potrebno dolgo in pretirano naporno iskati. 5. avgusta 2013 je namreč najznamenitejša in najpopularnejša arhivalija ptujskega arhiva praznovala spoštovanja vredni jubilej. Vizualno privlačni rokopis s trdimi lesenimi platnicami, prevlečenimi z rjavim usnjem, in 48 pergamentnimi listi, popisanimi v pisavi, za marsikoga neberljivi, nemški kurendi 16. stoletja, je napolnil okroglih 500 let starosti. Vloga slavljenca je kakopak pripadla statutu mesta Ptuja iz leta 1513.

Obdobje, v katerem je Ptuj dobil svoj drugi mestni statut, so zaznamovale velike spremembe na malodane vseh področjih. Prehod iz srednjega v novi vek je bil čas gospodarske in duhovne krize, turške nevarnosti in še česa. Salzburški Ptuj so leta 1479 zasedli Ogrji in ga obdržali 11 let – dokler ga niso zasedle cesarske čete. Postal je deželno knežja last. Salzburška nadškofija se je sicer trudila, da bi mesto in gospostvo zopet prišli v njeno last, a so ga Habsburžani zaradi strateške pomembnosti še nekaj let obdržali. Naposled so finančne težave prisilile cesarja Maksimilijana I., da ju je leta 1511 prodal s pravico do ponovnega odkupa nadškofu Lenartu Hodiškemu. Zaradi težav s prevzemom se je odkup nekoliko zavlekel. 17. julija 1513 je nadškof s spremstvom prijahal v mesto in tam so ga slovesno sprejeli. Seznanil se je s stanjem mesta, nato pa dal sestaviti nov statut.

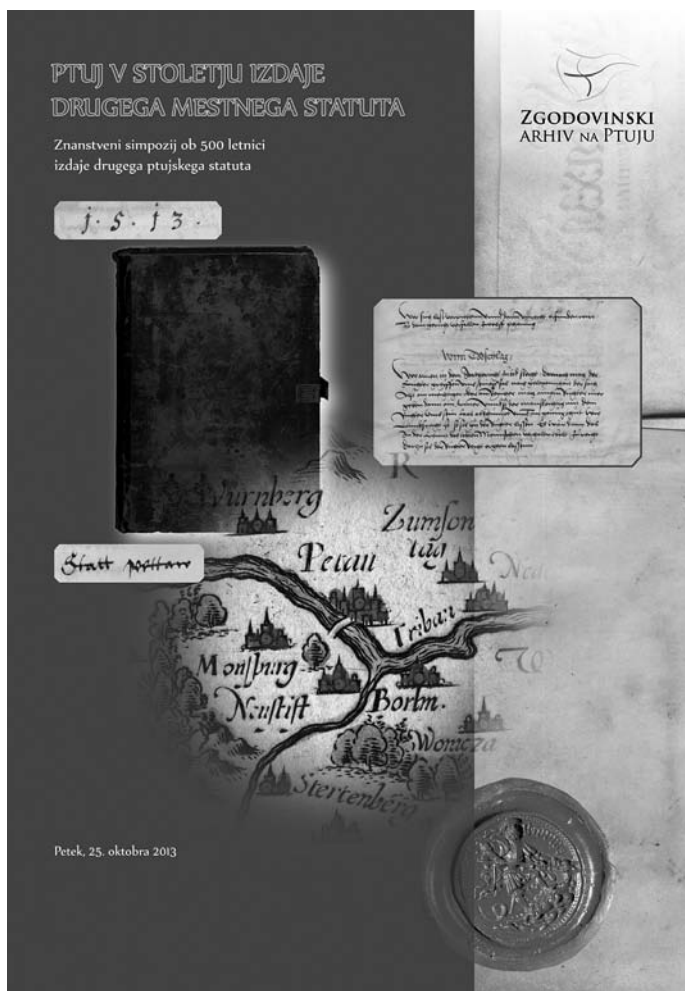
Tako pomemben pravni dokument, ki je podrobno urejal delovanje mesta, je bil sestavljen v razmeroma kratkem času, v samo 20 dnevih, zagotovo tudi zaradi predloge, tj. statuta iz leta 1376. In ravno tukaj morda tiči tudi eden izmed razlogov za to (poleg slabših družbenoekonomskih razmer in slabšega vpliva učenega prava), da ta statut ne kaže tolikšne kvalitativne nadgraditve razvitega prava kot piranski. Nadškof Lenart ga je potrdil v petek, na dan sv. Ožbalta, tj. 5. avgusta. 207 členov statuta kaže na eni strani prizadevanje mestnega gospoda, da bi iz mesta kar največ pridobil, in mestnih oblasti, da bi nesebično poskrbele za mesto, in na drugi strani meščanov, da bi si zagotovili normalno življenje znotraj mestnega obzidja.

Za Ptuj sta ohranjena dva srednjeveška mestna statuta, edina tovrstna pravna spomenika za območje celinskih mest na Slovenskem. Ker je statut iz leta 1376 danes v knjižnici vojvode Avgusta v nemškem mestu Wolfenbüttel, je v Zgodovinskem arhivu na Ptuju shranjeni statut iz 1513 še toliko bolj poseben in seveda že sam po sebi unikaten.

Zadnji simpozij s temo lanskega slavljenca je bil leta 1997, ko je statut štel 484 let. Zbornik referatov je izšel šest let pozneje, torej ob 490. obletnici nastanka. Ker je zadnja obletnica dosti pomembnejša kot prejšnji dve, na še znamenitejšo pa bo potrebno počakati še slabega pol tisočletja, je spoštovanje tega najpomembnejšega zgodnjenovoveškega pravnega spomenika za celinska mesta na Slovenskem ptujski arhiv izkazal z organizacijo manjšega znanstvenega simpozija z naslovom Ptuj v stoletju izdaje drugega mestnega statuta. Ker je statut slavljeneč že sorazmerno kar dobro raziskan, je organizator

»znanstvenega slavja« v želji, da bi se izognili vnovičnega pogrevanja tople juhe, temo razširil do te mere, da se je nanašala na zgodovino mesta Ptuja v 16. stoletju. Uvodni referat je pripravila nekdanja arhivistka ptujskega arhiva Marija Hernja Masten in je bil v celoti posvečen nastanku in vsebini ter umestitvi statuta v čas in prostor, tj. v začetek 16. stoletja in v mesto Ptuj. Preostalih osem referatov je imelo nekoliko drugačno vsebino. Boris Hajdinjak je posredoval prepotrebno znanje o delu ptujske elite oz. o ptujskih glavarjih, Andrej Hozjan in Sašo Primožič sta predstavila tukajšnje bivanje nadvojvode Karla II. leta 1573, Dejan Zdravec je analiziral število ohranjenih virov za ptujsko zgodovino 16. stoletja v slovenskih arhivih in vsebino ter razloge za (ne)ohranjenost, Mojca Horvat je z raziskavo nekaterih listih Pokrajinskega arhiva Maribor posredovala nove ugotovitve o življenju, poklicih in posestih določenih ptujskih meščanov, Hrvoje Petrič je govoril o Ptujju na zemljevidih 16. stoletja, Lilijana Urlep je orisala zgodovino mestne župnije v obravnavanem obdobju, Žiga Oman je predstavil reformacijo na Ptujju, Polona Vidmar pa kapelo sv. Katarine v ptujski proštijiški cerkvi. Referati so torej vsebinsko pokrivali področja zgodovine, umetnostne zgodovine, kartografije in arhivistike.

V okviru tega simpozija je Arhiv pripravil tudi manjšo razstavo z naslovom Gradivo ptujske provenience 16. stoletja v fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva na Ptujju. Dve razstavni vitrini z osmimi originalnimi dokumenti in dva plakata z reprodukcijami enajstih dokumentov so vizualno prikazali in vsebinsko opisali vse dokumente ptujske provenience iz 16. stoletja, ki jih hrani Arhiv, obenem pa prav s prikazom vseh dokumentov pokazali, kako malo jih v resnici hrani. Znotraj mestnega obzidja mednarodno pomembnega trgovskega središča in gospodarsko cvetočega mesta Ptuj je v 16. stoletju kar nekaj pravnih in fizičnih oseb pri vsakodnevnem poslovanju oz. delovanju ustvarjalo spisovno gradivo. Med največje ustvarjalce gre vsekakor šteti magistrat oz. mestno upravo, dominikanski in minoritski samostan, mestno župnijo, meščanski špital, različne cehovske organizacije, druge obrtnike in trgovce, zanemariti pa ne gre tudi lastnikov svobodnih hiš, vojsko in navadne meščane. Vsak dan je torej nastalo kar nekaj spisovnega gradiva, a zanj žal zob časa ni pokazal usmiljenja. Elementarne nesreče v obliki poplav in požarov v 17. in 18. stoletju, nerazvita ozaveščenost o zgodovinskem in kulturnem pomenu gradiva in zato »škartiranje« in odvoz v papirne mline ali sežig ter ne nazadnje tudi slab pogajalski izkupiček pri uveljavljanju arhivskega sporazuma o vrnitvi gradiva tukajšnje

Naslovni plakat znanstvenega simpozija z naslovom *Ptuj v stoletju izdaje drugega mestnega statuta*

provenience med Kraljevino SHS in Republiko Avstrijo iz leta 1923, so pripeljali do stanja, kakršno je. V Zgodovinskem arhivu na Ptuju je danes shranjenih samo 19 dokumentov ptujske provenience iz 16. stoletja, torej manj, kot jih je takrat v mestu nastalo vsak dan. Pet dokumentov magistrata in trinajst minoritskega in dominikanskega samostana ter en dokument ptujskega meščana tako predstavljajo kvečjemu prgišče ostankov ali drobtinice drobtinic v 16. stoletju ustvarjenega spisovnega gradiva.

Simpozij se je končal s strokovnim ogledom obnovljenega dominikanskega samostana na Ptuju. Novosti in dognanja o zgodovini Ptuja v 16. stoletju, ki so jih omenjeni referenti predstavili na simpoziju 25. oktobra 2013, ne bodo odšli v pozabo, pač pa bodo v letu 2014 luč sveta ugledali v obliki znanstvene monografije.

Dejan Zadavec

Delavnica sodelujočih partnerjev pri projektu EUscreenXL, Lizbona 23.–24. januar 2014

RTP – Rádio e Televisão de Portugal, Av. Marechal Gomes da Costa, n.º 37

Delavnico za ustanovitelje in sodelujoče partnerje pri projektu EUscreenXL je 23. in 24. januarja 2014 gostila RTP (Radio e Televisão de Portugal) v Lizboni. V imenu RTV Slovenije, sodelujoče partnerice pri projektu EUscreenXL, sva se delavnice udeležila aktivno vpletena v projekt, Aleksander Lavrenčič in Katja Šturm.

Prvi dan dvodnevne delavnice smo posvetili rezultatom pilotnega obdobja projekta in opozorili na osrednje probleme, ki so se pojavili v začetnem obdobju. Ugotovili smo, da skupni cilj sicer ni bil dosežen, saj nismo zagotovili agregacije predvidenega števila metapodatkov na spletni portal Europeane, je pa rezultat nekoliko boljši v drugi veji projekta, obogateni zbirki (v nadaljevanju Core Collection) projekta EUscreenXL. Tukaj so številke zagotovljenih vsebin – z izjemo nekaterih sodelujočih partnerjev, ki zbirke še niso začele ustvarjati (med njimi tudi RTV Slovenija) – bistveno boljše. Eve-Marie Oesterlen je poudarila pogosto nejasnost pri zagotavljanju metapodatkov za Core Collection in izpostavila razliko med zagotavljanjem podatkov za posamezne prispevke in podatki za serije, katere del so posamezni prispevki. Previdnost pri zagotavljanju natančnega naslova serije ne bo odveč, saj avtomatska povezljivost ne dopušča napak v črkoivanju. Za lažji pregled že naloženih vsebin, ki so del serij, je Andrew Ormsby že pred konferenco v Lizboni razposlal dokument xml. s preglednico in seznamom vseh serij posameznih ponudnikov vsebin. Prav tako je pomembno izbrati pravilno shemo (EDM, EUscreenXLCore), po kateri zagotavljamo podatke.

Marco Rendina je ponovil značilnosti sheme EDM (Europeana Data Model) in njene obvezne elemente za naš projekt in nemoteno zagotavljanje metapodatkov. Poudaril je, da je podroben zapis predstavljen v priročniku EUscreenXL (Handbook_XL), s katerim lahko, če beremo pozorno, razrešimo 99 % problemov, ki se pojavijo ob sodelovanju pri projektu. Marco Rendina je postopoma predstavil glavne razlike metapodatkovne sheme Europeane in sheme, ki smo jo uporabljali pri končanem projektu EUscreen. Eden izmed takih primerov je primer pravic: edm: rights (european data model) in dc: rights (dublin core), pri tem pa je edm: rights že naprej preverjen in izbirni seznam avtorskih pravic, kot ga je določila Europeana, dc: rights pa je prostor, kjer lahko ponudnik vsebin natančno opredeli avtorske in intelektualne pravice in pravice do rabe. Podobni primeri razlik se pojavijo tudi pri definiranju žanra (edm: type, dc: type), forma-